

RETORİK – ARİSTOTELES

Ahmet Çadırcı
Stj. Avukat

1- Retorik Nedir?

Retorik sözlük anlamıyla hitabet sanatıdır. Ancak bu tanım çalışmada görüleceğ üzere çok basit ve kaba bir tanımdır. Platon, retorığı –sofistler sayesinde-kandırmaca ve manipülasyon aracı olarak görmüştür, ignore etmiştir. Ancak öğrencisi Aristoteles, retorığı toplumdaki karşıt düşüncüler bağlamında, sofistler kullanıyor diye görmezden gelmeyi seçmemiştir: Retoriğin panzehiri, retorığın bizzat kendisidir, susmak değil. Zaten farklı düşüncülerin olması, diyalektik ana dayanağıdır. Platon'un biraz kibirli davrandığını söylemek aşırı olmayacaktır.

Retoriğin en yakın olduğu meslekler genelde hukukla ilgili. Mustafa Tören

Yücel'in(ÇÜHF Hukuk Felsefesi) belirttiği gibi: "Bir avukatın retorığı okumaksızın mesleğini icra etmesini düşünmek olası değildir." Her ne kadar Amerikan filmlerindeki avukatlık gösterilerini, duruşmalarımızda pek göremesek de, temeli mantığa(diyalektik yöntem ve kanıtlama yolları) dayanan hukuk, retorığe sonsuz kadar bağımlı olacaktır. Diyalektik ana teması, esas ve şekil bakımından düşündüğümüzde, hitabet sadece; telaffuz, coşkulu anlatımlar veya izleyiciye oynamak değildir. Ortalama bir insanın yaptığı çoğu işte olduğu gibi, konuşmanın da ardında beyni ve düşünceyi görüyoruz. İşte Aristoteles sofistlerden ve Amerikan tarzından burada

ayrılıyor. Zaten mantık biliminin kurucusu ve akılcılığın babasından da, etkileyici bakış atma tekniklerini (artistik hareketler) tartışmasını beklemek de, ona saygısızlık olurdu.

Aristoteles Retorik'inde, bir bilim adamı gibi ("...dizgesel inceleme...") gözlemlemiş olduğu konuşmacıyı (ethos), dinleyiciyi (pathos) ve konuşmaları (logos) yorumlayarak tümevarımlara gidiyor (retorik sınıflarla ilgilenir, kişilerle değil: bilimin genelliği)

2- Retorik ve Sofistler:

Bir klasik yapıtı okurken, yazıldığı zamanın şartlarıyla kendinden önceki "tezini" incelemek, eseri daha kolay anlamamıza yardımcı olabiliyor. ("Bir şeyi kavramanın en iyi yolu, onu tarihiyle ele almaktır" Auguste Comte. Tersi görüş için: Slavoj Zizek)

Felsefe tarihinden önce, mitoloji vardı: "Mitoloji aşamasında söz şairlerinmiş. Hayal ürünü bir dünya kurmuşlar...Güzellik tülüyle sarılı devasa bir hayal oyunu...Bu alemde hakikati arama cehdi görülmez, anlatılanlar dış alemin tasvirinden ibarettir."¹ Mitoloji eski Yunanlıların diniydi ve sonuçta dogmatikti, sorgulanmazdı. Thales-ilk filozof- gerçeği dogma dışında arayan ilk düşünür sayılır. Ona göre evrenin kaynağı suydı. Ardılları da evrenin temelini havada, sayılarda, ateşte aradı. Sonra gelen sofizm akımı ise, felsefeyi insana indirdiler. "İnsan her şeyin ölçüsüdür"(Protogoras) ve "hiçbir şey yoktur, olsa bile bilemezdik, bilseydik de bunu başkalarına bildiremezdik."(Gorgias). Başlangıçta sofizmin anlamı kuşkuculuktur. Getirdiği şüphecilik, dogma eleştiriciliği, bilimsel yöntemin ve felsefenin temellerini atmıştır. Ancak daha sonra gelen temsilcileri, hayatın anlamsızlığına varmalarından mıdır bilinmez, "kötü niyetle yanlış sonuca götür(t)en"² kişiler olarak görülmüştür, bunlar Yunanistan'ın çeşitli yerlerine giderek, zenginlere konuşma sa-

natını öğretmiştir. Aristoteles'in eserini, bu laf cambazlarına "cevap" olarak yazdığı kesine yakın. Sofistlerle Aristoteles bana Hz. Musa ve firavunun sihirbazlarını hatırlatıyor. Sihirbazların büyüsü ilüzyon, izleyenler bunları gerçekmiş gibi görüyor oysa aslında "aldatılıyor"lardır. Hz Musa'nın çıkardığı aslan ise gerçek ve bu ilüzyonları yutuyor(retoriğin panzehiri yine retoriktir). Sofistlerin, amacı doğru ya da gerçeği ifade etmek değildi. Onların amacı istediklerini alabilmektir, herkesin bir doğrusu olduğuna göre doğruyu anlamak-felsefeleri gereği-anlamsızdır, önemli olan dinleyicileri etkilemek, konuşmanın başarılı ve "yararlı" olmasını sağlamak olmalıdır.

İşte Retorik de, esas ve şekil (diyalektik ve şiir) arasındaki dengeyi kurmaya çalışıyor. Söylev tarzlarını ve aslında en önemlisi **ne söylendiğini** inceliyor. İyi bir konuşma ne kupkuru bir bilgisayar logaritması gibi olmalı ne de içi boş bir sofist demagojisi(Toplumun değer ve önyargılarını kullanarak var olanları farklı şekilde gösterme sanatı) olmalıdır. Binlerce kez karşılaştığımız sınıflamalarda çoğunlukla olduğu gibi doğrusu karma olanıdır.

3-Retorik İncelemesi:

Aristoteles iyi bir konuşma için tüm ayrıntıları incelemiştir. Sınıflamalar, tanımlamalar ve örnekler. Çoğu değişkeni incelemiş olmasına rağmen bazı değişkenleri-retorikten bağımsız olduğu için-inceleme dışında(ceteris paribus) bırakmıştır: tanıklar, yazılı anlaşmalar vb. (Ancak bu uzun bir liste değildir. Mesela hakimin karşısında iyi bir takım elbise giymiş bir avukatın hareketsiz duruşu bile retorikle ilgilidir. Çünkü yukarıda belirtildiği gibi, retorik insanlar arası etkileşimle ilgilidir. Giydiğiniz bir kıyafet ya da çiğnediğiniz sakız karşı tarafa, sayfalar dolusu cümleden daha etkili mesajlar veriyor olabilir.)

Aristoteles eserine, herhangi bir konuşmanın yapısını kurcalayarak başlıyor. Bir

1 Kolay kısa keyifli felsefe, Carpe Diem, İstanbul, 2007, s: 13

2 Hukukta öğretim-kaynaklar-method, Banka Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara 2001, s. 94

konuşmada 3 tür inandırma tarzı vardır, ki bunlar aynı zamanda herhangi bir konuşmanın bileşenleridir, az ya da çok tüm konuşmalarda vardır:

A) ETHOS: Hatibin konuşmasıyla olan uyumu ve kişisel karakteridir. Örneğin domuz gribi aşısıyla ilgili konuşan bir doktora söylediği –ve muhtemelen anlaşılmayan-Latince kelimeleri tamamen doğru kabul ederiz. Ama bunları, bölge şivesiyle konuşan sıradan bir vatandaş –doğru söylediğini bilsek de–söylerse gülüp geçeriz. Kişisel karakterse, konuşmacının izleyicilerin gözündeki profilidir. Dürüst olarak tanınan birinin söylediklerine daha kolay inanırız (Örneğin, hakim ya da vali veya imam, papaz, haham. Avukatlar ise ne yazık ki sadece türk toplumunda değil batı toplumlarında da çantalı hırsızlar olarak görülebilmektedir.) İmamı ele alırsak, insanların konuşma öncesinde (apriori) imama karşı kafalarında bir tiplemesi vardır zaten. Bu inanış gereği olabilir veya sosyal bir değerden kaynaklanabilir. Bu tipleme genel olabileceği gibi kişilere özgü de olabilir (Ahmet’in çalışkan, Mehmet’in tembel olarak-konuşmadan önce-kafada yer edinmesi gibi).

B)PATHOS: Dinleyiciyi belli bir ruh haline sokmadır. Ethostan farklı olarak apriori ve durağan değildir. Konuşmasındaki şiirsellik, dinleyicilerin duygularına seslenmedir ve bu konuşmadan önce şekillenmiş değildir. Konuşmacı, dinleyici kitlesinin özelliklerini bilmeli ve konuşması sırasında –gerçekten usta olanlar- dinleyicilerden gelen tepkileri konuşmasına geri besleme olarak katmalıdır. İzleyicinin gözyaşı dökmesi, saatine bakması veya kafa sallaması vb, bunlar aposterioridir, konuşmayla beraber gerçekleşir. Konuşmacı eğer doğaçlama yapmıyorsa, konuşmasını hazırlarken buna dikkat etmelidir. Mümkünse dinleyicinin sürpriz tepkileri için b planları hazırlamalı, tabi en önemlisi alternatifleri kullanırken, konuşmanın bütünlüğünü bozmamalıdır. Platon ve Aristoteles’i isyan ettiren, sofist tarzı konuşmalar neredeyse tamamen pat-

hos yoluyla dinleyiciyi etkilemeye çalışır. Çünkü eğer bir konuşmacı bir şey bilmiyorsa – ya da bilmediğini zannediyorsa-ya da konu bakımından haksızsa –kaybedenlerin mızıkçılığı-pathosa yüklenmelidir. Siyasetçilerde demagojiye sık rastlamamızın nedeni budur. 26 yıllık ömrümde bir siyasetçinin hatasını kabul ettiğini görmedim. Ayrıca bazı konuşmalar vardır ki en önemli örnek törensel konuşmalardır, konuşmacı ses tonuyla veya duygu yüklü ve ezbere bir şiir dizesiyle milyonları ayağa kaldırabilir. (Ör: cesur yürekteki savaş öncesi konuşma) Bu tür konuşmalarda duygulara oynamak konuşmanın mahiyetinden gelir. Ancak pathos da diğer bileşenler(ethos ve logos) gibi her konuşmada yer aldığından, bunun derecesini konuşmacı ayarlayabilir. Nitekim sofistler, adli ve siyasi konuşmalarda da pathosu ağırlıklı olarak kullanmışlardır. Mesela müdafî avukatın, savunmasında hakimin duygularına oynaması durumu ya da hukuki argümanlardan çok ahlaki değerlere dayanması. Veya politik bir tartışmayı, zorlayarak toplumun hassas olduğu dini/

'Dahi değilsen bile öyle davran kesin dahi sanırlar.'
Salvador Dalí

kutsal değerlere dayandırma. Demagogun asıl inandırma yolu da pathostur.

C) LOGOS: Aristoteles'e göre iyi bir konuşma, sadece konuşmacının karakterine veya dinleyicilerinin duygularına yönelmiş olmamalıdır. Logos konuşmadaki kanıtlama ve mantıktır. Kitapta doğru kanıtlama yolları da gösterilmiştir. Tümdengelim (tassım, deduction) ve tümevarım (örnek, enduction). Tümdengelim hukuki düşünmenin temelidir:

Büyük önerme(Kübra, kanun, olgu):
Adam öldüren 10 yıl hapis alır.

Küçük önerme(Suğra, olay): Mehmet adam öldürmüştür.

Çıkarım: Mehmet 10 yıl hapis cezası alır.

Tabi gündelik bir konuşmada herkesin kesin olarak bildiği[ör: (a) canlıdır dedikten sonra "canlılar ölür" demeye gerek yoktur, dinleyiciyi sıkır. Ancak avukat olarak savunma yapma durumunda, nacizane her türlü ayrıntıya girilmesinde (hukuki olmak kaydıyla) gerek vardır diye düşünüyorum. Örneğin milli piyango kağıdı üstündeki ufak bir kazıntı] önermeleri kullanmaya gerek yoktur. İşte burada da karşımıza örtük tassım çıkıyor:

Örtülü(Büyük önerme: İnsanlar uçamaz)
Demeye gerek yok.

Küçük önerme: Mehmet bir insandır.

Çıkarım: Mehmet uçamaz.

Diğer kanıtlama aracı ise örneklerdir. Örneğin: Uçan 1. karga karadır. 2., 3. ...x. 'si de karadır, o halde uçan her karga karadır. Burda mantık bilimi açısından şunu belirtmekte yarar var: Tümdengelimde(sosyal bilimlerin tekniği) yeni bir bilgi oluşmaz. Çıkarım büyük önermenin içinde gizlidir

zaten ve bu çıkarım da büyük önermeyle küçük önerme yanlışlanmadıkça kesinliğini kaybetmez(şekli bir kesinlik). Oysa tümevarımda (fenbilimlerinin tekniği) yeni bir bilgi ortaya konur. Araştırmacı gözlemediği 1000 karganın siyah olmasından hareketle (**Büyük sayılar yasası:** bir rassal değişkenin-karganın siyah olması ya da olmaması durumu veya 5. katlarda oturan Rize'lilerin depremde fazla etkilenmesi=riskin yüksek olması, sigorta priminin yüksek olması/Sigorta hukuku- uzun vadeli kararlılığını tanımlayan bir olasılık teoremidir.) yeni bir önerme sunuyor, ki bu önerme şekli bir çıkarım değildir, büyük sayılar kanununa 'güvenerek' ortaya atılmış bilimsel bir hipotez/teori veya kanundur(denenmesine ve süresine göre). Bunu konuşma veya tartışmalarda akıldan çıkarmamak gerekir. Örneğin (a), "Nijerya halkı açtır çünkü fakir bir devleti vardır, Kongo halkı açtır çünkü fakir bir devleti vardır (tümevarım) o halde fakir devletlerin halkları da açtır. "dediğinde şeklen doğruluğu kesin olmayan bir önermeyle karşı karşıyayız demektir. Çünkü örnekleme yoluyla yepyeni bir bilgiye varılmıştır. (Ki gerçekten de, Suudi Arabistan devleti zengin bir devlettir ama halkı çok fakirdir.) Aristoteles – bundan olsa gerek- en etkili konuşmanın örtük tassımlarla meydana geldiğini ancak yine de kişinin karakterine göre örnek metodunun da iyi bir konuşma için kullanılabilir olduğunu belirtmektedir. Aristoteles kanıtlama yollarını herhangi bir bilgi alanı(hukuk, matematik, fen...) bakımından değil, sıradan birinin daha iyi konuşabilmesini sağlama yolunda incelemiştir. Yani retoriğin esaslarını bir avukat da kullanılabilir bir çocuk da, uzmanlık gerektiren alan bilgisi inceleme dışıdır(ceteris paribus) "Aristoteles, doğru düşünmenin biçimsel yani zihinle ilgili kurallarını araştırarak biçimsel mantığın temel kurallarını bulmuştur. "³

3 Hukukda Öğretim-Kaynaklar-Method, Banka Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara 2001, s 95

Aristoteles Retorik'te kanıtlama bölümünde (logosta), iyice mantık bilimine giriyor. Örneğin üçüncü durumun imkansızlığı ilkesi: Mantıken çelişen 2 önermeden biri doğrudur, başka bir seçenek yoktur. Bir insan ya canlıdır ya ölüdür veya ya vardır ya da yoktur. Hukukumuzda bu ilkenin 2 örneğini aktarırsak: ⁴

1. Alibi ile ispat: (A) Ankara'da öldürülmüştür. Öldürme anında (B), İstanbul'da olduğunu ispatlarsa katil olmadığı kesinleşir.

2. Yaş tashihi: 1968'de nüfusa kaydedilmiş biri, o tarihten sonra doğduğu kabul edilerek, hakkında hüküm kurulamaz. Çünkü kişinin doğmasından önce nüfus kütüğünde

4 Hukukta öğretim-kaynaklar-method, Banka Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara 2001, s 99

"Satranç tahtasında yalana ve riyakarlığa yer yoktur. Satranç kombinezonunun güzelliği onun doğruluğundadır. Satrançta ifadesini bulan amansız doğrular, riyakar insanın gözüne batar." Emanuel Lasker, ünlü felsefeci ve matematikçi, dünya satranç şampiyonlarından

ne kaydı düşülemez.

Sofistlerin, konuşmada daha çok pathosa ağırlık verdiğiinden bahsedildi. Ancak dinleyiciler her zaman kolay "kandırılmayı or" ("Müvekkilinizi aptal yerine koymayın, o sizden benden daha akıllı"-Av. Mehmet Nalçakar). Akıllı bir dinleyici ya da konusu ahlaki değer veya duygusallıktan uzak-örneğin bilimsel bir tartışma-bir konuşmada, sofistin pathosu kullanması zordur. Bu durumda, tıpkı hackerların güvenlik yazılımlarının antisini: Bilgisayar virüslerini kodlaması gibi, sofistler de işin mantığına girerek (logos), akıllı bilgisayarları (hakim?) kodlarla yanıltmaya girişmiştir. Burada söz sırası, sofistike kodlamalara geliyor.

4-Sofistike Mantık (Hacker oyunları)⁵

Hakikat: Bilinenle bilgi arasındaki tam uygunluk halidir.

Bilgisizlik: Hakikat hakkında hiçbir bilginin bulunmaması halidir.

Yanılgı: Hakikatle bilgi arasındaki tam uygunsuzluk halidir.

"Hata, kavramsal olarak bilmemeden farklıdır. Bilmeme, bilgi eksikliği veya yokluğudur. Oysa hata yanlış bir bilgidir ve bir kanıyı içerir. Her hatada bilmeme vardır ancak her bilmemede hata olmayabilir." (Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınları, Ekim 2005, s: 216)

Yanılgıya 2 durumda düşülebilir:

- 1-Kötü niyetle yanlış bilgilendirmek
- 2-İyi niyetle kazayla sebep olmak.

Hukukta söz ve gramerin, cümle kuruluşunun doğru yorumunu bulmak bakımından önemli bir yeri vardır. Ancak söz ve gramer oyunu ile karşı tarafı yanılgıya düşürmek mümkün olduğu gibi hukuk kurallarını veya iradeleri açıklayan metinlerde yer alan söz, terim, cümle kuruluşunu değer-

5 Hukukta öğretim-kaynaklar-method, Banka Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, Ankara 2001 S: 104-106'dan çoğunlukla alıntılanmıştır.

lendirmedeki hatalar dolayısıyla da ilgililer bizzat yanlış sonuçlara varabilirler.

Yanıl(t!)ma türleri:

1-Yetersiz Gözlem: Delillerin toplanmasında, iddia ve savunmanın bunlara dayanandırılmasında.

2-Tasımda Evirme: Olumlu tümel önermenin evirmesi ancak olumlu(veya olumsuz)tikel önerme olabilir. Ör: "Her suçlu insandır" → "Her insan suçlu değildir." değil "Bazı insanlar suçludur(veya bazı insanlar suçlu değildir.)"dur.

3-Dört Terimli Tasım: Bir tasımda sadece 3 terim olabilir. (Sokrates, insan, ölür)Eşsesli bir sözcük (örnekte Türk) önermelerde 2 farklı anlamıyla kullanılırsa sonuç da yanlış olur:

"Türkler'in ana dili Türkçedir. "Türk=Türk soyundan gelen kişi

↓

"Hirş Türk'tür. " Türk=Tc vatandaşı olan kişi

↓

" Hirş'in ana dili Türkçedir. "

Şekli anlamda doğru bir önermedir ama maddi anlamda hayır çünkü ilk 2 önermedeki maddi mantıksal bağ kurulamamıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere, bir tasımı yanlışlayabilmek için mutlaka önermelerden birinin yanlışlığını ispatlamak gerekir. Aksi halde şekli anlamda doğru kurulmuş bir tasım, yalanlanamaz.

4-Savı Kanıtsama(Totoloji): İspat edilmesi gereken hususu delil olarak sunmaktır. Örneğin: (A)bekardır, çünkü hiç evlenmedi.

5-Konuyu değiştirmek, bilmezlikten gelmek, başka bir alana aktarmak: Nerde kalmıştık, boş söz kanıtları...

6. Boş söz kanıtları: Çapraz sorgu sisteminde ispat hukukunu ilgilendiren mantık oyunlarıdır. Ör: Karısını dövmediğini iddia eden birine, 'uygun an'da "Karınızı döv-

mekten vazgeçtiniz mi?" gibi bir soru sormak ya da Ör: Kaza sırasında (A)'nın ehliyeti yoktu → kazaya (A) sebep olmuştur. (Kaza B'nin kırmızıda geçmesinden de kaynaklanmış olabilir.)

Sanık ya da şüphelinin içinde olduğu özel psikoloji vardır bir de ama bu başlı başına bir araştırma alanıyla ilgili. Ör: Bir türk filminde şüphelinin yakını çağırıyor, komiser normal sorguda cevabı alamıyor, kadın "Bilmiyorum bilmiyorum" diyor. Komiser teşekkür edip çıkarken, aniden adı neydi diye soruyor ve kadın da sakladığını o şokla açığa çıkarıyor. ("Sanığın ya da şüphelinin avukata ihtiyaç duymasının en önemli nedeni, psikolojiktir. Suç isnat edilen kişi çok geçirir genelde-nitelikli suçlular haricinde- ve kişi dünyanın en iyi avukatı dahi olsa kendini savunamaz."Doğan Soyaslan, ÇÜHF)

Litigiousus (Sofistler de 'yanılır'): Sofist Protogoras ve öğrencisi Euathlus arasında geçer.

Öğrenci bir gün hocasına gidip, "Senden ders almak istiyorum ama param yok, kazanacağım ilk davadan alacağım parayla borcumu ödeyeceğim." der. Hocası kabul eder ve öğrenci avukat olur. Ancak davaları kazanmasına rağmen borcunu ödemez(ifa etmez). Bunun üzerine hocası öğrenciye dava açar, öğrencisi mahkemede şunu söyler: "Duruşmanın şimdi sonlanması gerekir. Çünkü davayı kazanırsam ilam gereği para vermeyeceğim, kaybedersem de sözleşme gereği..." (Halbuki öğrencinin kazandığı ilk dava daha öncedir, karşılaştıkları dava ilk kazanma değildir.)

"İdeolojii değerlendirirken, söylenmeyenlere bakın." Slavoj Zizek

5-Retorik Türleri ve Adli Retorik:

Aristoteles konuşmaları 3'e ayırmıştır:

1) Politik Söylev: Antik Yunan'da, doğrudan demokrasi vardı. İnsanlar bir meydana toplanır ve kurayla yönetici olmuş

kişilerin politikalarını doğrudan dinler ve yine doğrudan oy kullanırdı. Dolayısıyla yurttaşlık=politikacılıktı. Böyle olunca retorik bu alanı da incelemesi kaçınılmazdı. Politik söylevde, kürsüye çıkan ve asıl mesajı çiftçilik ya da demircilik olan sıradan bir yurttaş, devleti bizzat yönetirdi. Ancak bu toplumun çıkarına olabileceği gibi (Polity), özel çıkarlarına yönelik de olabilirdi (Demokrasi. Bkz: Aristoteles-Politika) Karar verici dinleyiciydi.

Politik söylevde konuşmacı insanları bir şey yapmaya yöneltirdi, çağırırdı ve onlardan destek isterdi(bana oy verin de şu Spartalıları yenelim gibi...). Politik konuşma site devletin geleceğiyle ilgilidir. (Kanunların uygulanmasında ana kural derhal uygulanmadır.)Aristoteles, politik konuşmanın ana konularını 5 başlıkta toplamıştır: 1-Yollar ve araçlar(altyapı) 2-Savaş ve barış 3-Ulusal savunma 4-Dış ticaret ve 5-Yasalar. Politik konuşma ideolojiktir ve geneldir. (Kanunların genelliği ve soyutluğu)

2) Törenselleştirme (Epideiktik) Söylev: Amaç insanları coşturmak ve duygularına hitap etmektir. Mantığın en az olduğu türdür. Konuşmacı bir şeyi/kişiyi ya övüyordur ya da kötülüyordur. Şimdiki zamanla ilgilidir, amaç ilgili şey/kişi hakkında dinleyenlere duygu yüklemektir.

3) Adli Söylev: Sofistlerin ilk avukatlar olduğu söylenir: "Sicilya'da zorbalığın çöküşünden sonra, mülk sahiplerinin kaybettiği mallara yeniden kavuşmak amacıyla ortaya çıkmıştır."

Aristoteles avukat ya da hakimlerden-retorik unsurlardan- önce yasalara değinmiştir. 2 tür yasa vardır: 1-Özel Yasa: Belirli bir ülkedeki yazılı ya da yazısız yasalar 2-Genel Yasa: Evrensel hukuk yani adalet duygusu (hukukun genel ilkeleri). Kuvvetler ayrımının (yargı ve diğerleri için) teorik temelini atmıştır. Ona göre Amerikan filmlerindeki aksine hakim olabildiğince az şey hakkında karar vermelidir. Hakimin hukuk yaratmasında olduğu gibi, ancak

uygulayacak bir kural bulamıyorsa yasama yerine geçmelidir: Hakim kanunun konuşan ağzı olmalıdır. Bunun nedenleri: Yasaları yapmak farklı bir uzmanlık (Aristoteles de Platon gibi siyasetin bilgelere bırakılmasını savunduğundan, kamu tercihiyle ilgili bir görüş sunmamıştır) gerektirir, bunlar yargılamadaki gibi kısa sürede yapılmaz, tüm insanlara yönelik (genel) ve değindiği her konuya (soyut) yöneliktir. Halbuki yargı kararlarında, kişilerin özellikleri ve konunun somut şartları önem taşır. Yani yargıç davadaki olayın gerçekliğine odaklanmalıdır.

Aristoteles genel yargı sisteminden sonra, adli konuşmacının retoriğine geliyor. Adli konuşmacının bilmesi gereken adli bilgileri tartışıyor ve günümüzdeki hukuk teorilerinin temellerini atıyor. Kötü (hukuka aykırı demek istiyor) davranış yasaya aykırı, bilerek ve isteyerek zararlı davranışlardır. Bu (tipik) davranışın ardındaki nedenleri (saik) 7 alanda topluyor: Şans, Doğa, Zorlama, Alışkanlık, Uslamlama, Öfke ve Bedensel arzu. Aristoteles sınıflamalardan sonra, yasanın elinin değemeyeceği alanları gösteriyor. Bir yarısı, kanunların tercihen düzenlemediği ahlaki ve görgü alanı. Diğer yarısı ise, yasamanın tercihen değil zoraki olarak düzenleyemediği alandır ki yasa koyucu her şeyi düzenlemeyeceğine göre hakime belli oranda takdir yetkisinin verilmesi gerekir. Ör: Silah türlerinin tümünü içeren bir düzenleme yapmak imkansızdır. Bu noktada hakimin hakkaniyete göre karar vermesi karşımıza çıkıyor (MK m: 4, BK m: 44), ki Aristoteles adaleti 2'ye ayırır: 1-Geniş anlamda adalet: Fazilet, erdem 2-Dar Anlamda adalet=hakkaniyet. Hakkaniyet, adil olmayan normların düzeltilmesi değil, adil olmayan norm uygulamalarının düzeltilmesidir. Aristoteles 2 tür hakkaniyet öngörmüştür: a)Denkleştirici Adalet: Mutlak eşitlik. Ör: Kanun önünde herkes eşittir-An md: 10 b)Dağıtıcı Adalet: Farklı durumda olanlara farklı davranılmalıdır. Ör: Vergide adalet ilkesi.

6. Sonuç: Retoriğin hitabet sanatı olduğu tanımı çok dardır. Bir avukatın giydiği takım elbisenin hakimi etkilemesi ya da Obama'nın başkanlık yarışında medya şovu (Pathos) kesinlikle retoriğin alanına girer. İnsanın başka bir insanla etkileşimde olduğu yerde retorik vardır. Aristoteles, hocası Platon'un aksine retoriğe eğilmiş ve –bilim adamı ciddiyetinde - genel doğrular bulmaya çalışarak sofist retoriğini de eleştirmiştir. Bunları yaparken mantık bilimine, siyaset teorilerine, hukuk teorilerine, bilimsel metodlara ilişkin insanlığa büyük bir miras bırakmıştır. 3 büyüklerden (Sokrates, Platon ve Aristoteles) sonra gelen filozoflar, hukukçular, siyaset bilimciler, 3 büyüklerin birikimine katkıda bulunmuştur. (Felsefenin kümülatif ilerlemesi)Kanımca, insanın kolay yola girmeden doğru olan zorduru idrak etmesi ve benimsemesi gerekir. Kolaycılık ve kurnazlık uzun ömürlü değildir, kısa vadede yararlı olabilir ama uzun vadede mutlaka zarar getirir(Kurnaz bir öğrencinin derslerini kopya çekerek geçmesi gibi). İyi bir avukat olmanın yolu da kurnazlıktan değil, ayrıntıcılıktan ve araştırmadan geçiyor olsa gerek diye düşünüyorum. Retorik hukukçuların okuması gereken bir kitap.

Kaynakça

1. Aristoteles, Retorik, Yapı Kredi yayınları, 2006
2. Yaşar Karayalçın, Hukukda Öğretim –kaynaklar-metod, Banka Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001
3. Michel Meyer, Retorik, Dost Kültür Yay(no: 89), 2009
4. Ömer Sevinçgül, Kolay kısa keyifli felsefe, Carpe Diem, 2007
5. Mustafa Tören Yücel, Hukuk Felsefesi, Başkent Matbası, 2005
6. Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yay, 2005

BİR KAMU AVUKATININ MURAFASI

*hakim bey
Sözün bittiği yerdeyiz
artık*

*Söz savunmanın
savunmanın
Şüphesi
Sanki lehine yorumlanır*
mi acaba*

*Söz biter de
fikir bitmez
Siz bunu çok iyi biliyorsunuz
anlıyorsunuz beni
hani*

*Savunma hakkı kutsaldır
Engellenmez engellenemez
Engellemiyorsunuz zaten*

*Biliyorsunuz 'dünyanın günah keçisiyim
İnsanlığın haklarını avucumun içinde tutarım
Ama kendi haklarımı sağlamayı bir türlü beceremem(louis lande)'*

*Öyle bakıyorsunuz ki bana,
Yüce Heyetinizin sadece
gözleri parlıyor ateş gibi
Anlıyorsunuz,
anlıyorsunuz beni*

*Corpus iurus civilis
İstitutions
Anayasa
Anayasal*

*ahlak
etik
hukuksal
hukuki
hukuk devleti
'Guguk Kuşu'
filmi,
ne güzel filmidir o
(kölelik, masumiyet, ihanet)
o güzel
sade renkli
cübbeniz*

*Benim sade
siyah cübbem,
hırpani cübbem!*

*asil, onurlu
Sizin gibi
(zulüm, baskı, bürokrasi)*

*Davanın reddini talep eder,
vekalet ücreti ve yargılama giderlerinin karşı tarafa yüklenmesini arz ve
talep ederim.*

Yüce Heyetimizden...

** in dubio pro reo*

Melih UYSAL